

Részvételi színház és közösség

Szendrei Andrea

Az OPEN Fesztiválra⁹ a Közösségfejlesztők Egyesülete¹⁰ kapott meghívást 2016 novemberében. A színház illetve dráma iránt érdeklődőként érkeztem a MU színházban tartott egy hetes programsorozatra¹¹, az Egyesület képviseletében. Nem egyszerűen nézőként vettem részt a hét néhány eseményén, hanem a céljaiban, értékeiben hasonló, közösségeért, közösségekkel dolgozó szakma közös pontjainak, kapcsolódásainak lehetőségeit kereső érdeklődőként.

A MU Színház azért jött létre több mint két évtizeddel ezelőtt, hogy „megfelelő támogatottság és színházi infrastruktúra nélkül alkotó együttesek számára a kortárs előadó-művészetet befogadó közösségi házat biztosítson.”¹² Az előzetes tájékozódás során megismert, honlapjukon olvasható mondat megerősített abban, hogy valóban érdemes a közös pontokat keresni: „Az utóbbi évek legnagyobb változása, hogy színházi nevelési projektjeink kiszélesítésével célként előtérbe került a társadalmi és szakmai felelősségvállalás, azon belül is a közösségteremtés.” Vajon hogyan valósítják ezt meg? Mit is jelent e mondat a gyakorlatban: „A MU Színház missziója, hogy bebizonyítsa: a színház nem csupán a passzív szemlélődés, hanem az aktív részvétel, a cselekvés színtere is lehet.”¹³

Erre már a fogadó tér adta az első bizonyosságot. A fesztivál címéhez hűen „nyitva hagyott”, kapcsolódásra váró, felhívó dolgokkal találkozhattunk. A várakozás passzivitása helyett az érkezőket aktivi-

zálták. Sok lehetőséget kaptunk, hogy magunk is cselekedjünk. A kiállítás felszólított: Kapcsolódj! Nézd meg és mondd el a véleményed! Ha tetszett, ezt tudasd a készítővel! Írd be saját történeted a „nyitva hagyott” szövegkönyvbe!

A megnyitó is közvetlen hangulatú és interaktív volt, a hét eseményeinek bemutatását, a figyelemfelkeltést szolgálta. A rendezők, műhelyvezetők személyesen mutatták be saját darabjuk, programjuk születését, érdekességeit. Emellett egy színházról szóló kutatásba is bevontak minket, az addig tapasztaltak ismertetése mellett az éppen akkor jelenlévők véleményét, állásfoglalását is igyekeztek kérdésekkel kiprovokálni.

A színház és/vagy közösség általam képviselt nézőpontjából ezekben az előadásokban, úgy érzem, a színház elemei az erősebbek, mint a közösségek. Az alkotók a szakmai kihívásra, munkára, teljesítményre helyezték a hangsúlyt. Voltak olyan előadások is, ahol nem a „nagyközönség”, hanem, mint az előtéri beszélgetésekből kiderült, a játékos családi, baráti közössége ült a nézőtéren.

Itt az én közelítésemből már izgalmasabb volt, hogy mi a szakember és mi a közösség része a megszületett alkotásban? Hol léphet be az alkotás folyamatába a „civil” szereplő, a közösség tagja? A beszélgetésekből az derült ki, hogy egy közösség tagjai a legtöbbet úgy adták az előadáshoz, hogy saját életük eseményeit mesélték el, írták le, mely alapként szolgált a darab megírásához. Ennek elkészülte után maguk vállaltak színészi szerepet a megírt darab előadásában. E csapat nem a „színházra” szerveződött, hanem egy már valamilyen módon egymást ismerő, közös érdeklődéssel rendelkező csoport köteleződött el nyitottan s színházi megnyilvánulásra. A közösségfejlesztés folyamatában ez tehát nem lehet a bevonás, aktivizálás eszköze, de lehet útja, eszköze egy már közösségként létező szerveződés életében az újra való nyitottságnak, a közös munkának, a közösség belső önismertét fejlesztő közös tanulásnak, identitásának.

⁹ Open Fesztivál @ MU Színház.

<https://welovebudapest.com/programok-budapesten/open.fesztival>

2016. november 16 és 21 között egy héten át a részvételi színházé a főszerep a MU Színházban. Az Open Latitudes 3 - az Európai Unió Kultúra Programja és a SÍN Kulturális Központ támogatásával három külföldi, és a MU Színház jóvoltából három magyar előadást láthat a közönség. Ezen kívül lesz még aukció, prezentáció, workshop, színház nézői viselkedéskutatás, valamint közönségtalálkozó. lásd még

<http://openfesztival.blogspot.hu/> és

<https://www.facebook.com/openfesztival>

¹⁰ <http://www.kofe.hu/>

¹¹ A részletes programot ld. külön! A szerk.

¹² <http://www.mu.hu/mu/rolunk>

¹³ uott

Nem csupán előadások szerepeltek a fesztivál programjában, hanem műhelyfoglalkozások is. Egy középiskolás osztály tanulói adták a magját a műhely résztvevőinek; jómagam a néhány „külsős érdeklődő” egyik tagjaként kapcsolódtam be a KÁVA Kulturális Műhely¹⁴ Játssz közösségi színházat! című foglalkozásába. Noha kívülállóként vettem részt, jó élmény volt. A középiskolát nemrég elhagyott gyermekeimre gondolva csak kívánni tudtam, hogy bárcsak minden tizenéves átélhetné ezt a varázstalanítást. Rövid áttekintést, élményt, tudást és bátorítást kaphattak a résztvevők arról, hogy hogyan születik, hogyan indul egy közösségi színházi előadás.

Egy, a résztvevőkhöz korban közel álló fiatal lány mesélt arról, hogy ő hogyan kapcsolódott be ebbe a tevékenységbe és röviden, bemutatta, „mi mit csinálunk.” Majd a legnagyobb természetességgel jelezte, ezt most itt „ti is” kipróbálhatjátok, együtt fogjuk csinálni! És már sorolta is az ajánlatokat, hogy mire vár jelentkezőket. Számolva azzal, hogy nem mindenki érzi komfortosan magát a

¹⁴ <http://www.kavaszhaz.hu/>

„színpadon”, a játékot tervező, előkészítő és megvalósító csoport mellett egy közönség szervező, marketinges csoportban is dolgozhattak a résztvevők. A létrejött alkotásokat bemutatták egymásnak: az „egyperces” darab mellett készült plakát, facebook oldal, posztok és mindenféle reklám anyag.

A foglalkozásnak sok értékét, érdemét sorolhatjuk a foglalkozást vezető fiatal tapasztalatszerző megerősítésétől a résztvevők színházzal való kapcsolatának új nézőpontból való megközelítésén át a tapasztalati tanuláshoz. Mindezek mellett is érezhető, hogy a célok és eredmények az egyének szintjén és a színházművészettel kapcsolatosan, elsősorban az attitűdök alakításában jelentkeznek. Mint módszer érdekes és hasznos, de közösségfejlesztő folyamatokban direkt módon nem alkalmazható.

Valamennyi megtapasztalt forma és eszköz utat jelent a hétköznapi emberek számára a színházzal, a drámaművészettel való találkozásra. Alkotó folyamat részesévé teszi, bevonja és aktivizálja a vele érintkezésbe kerülőket. A néző – alkotó – előadóművész távolságot csökkenti, közös alkotó folyamatba hívja be, és ezáltal új tudásokra, készségekre tehet szert minden passzivitását feladó egyén. Távolodik a kőszínház hagyományaitól, megtartva annak értékeit, de más módon szólítva meg az embereket igyekszik elérni mindazokat, akik erre nyitottak. Ez mind-mind olyan lépés, mely hozzájárulhat ahhoz, hogy az érintettek a közösségi színház által adott egyéni megerősítések révén könnyebben, bátrabban vegyenek részt új dolgokban, közösségi akciókban. Aktívabbá, nyitottabbá válnak korosztálytól függetlenül.

Fotó: <http://openfesztival.blogspot.hu> (Galéria)

Úgy vélem, abban a kontextusban, melyben a közösségfejlesztők tevékenykednek, ez támogathatja az egyéneket, de nem illeszthető be konkrét fejlesztő elemként, folyamatsegítő formaként, annak ellenére, hogy a fesztivál valóban sok közösségi elemet hordozott. Bevonó és aktivizáló eszközök, a maga elé tűzött célok mentén, érezhetően elérte. Mégis, a közösség tagjai által megvalósított produkciók során újra megteremtődött a kettéosztottság az alkotók-befogadók, aktívák és passzívák között.

Fotó: <http://openfesztival.blogspot.hu> (Galéria)

A színház új formái között azonban van olyan, mely alkotó közösséggé alakítja a folyamatban jelenlévőket. Ez a playback improvizációs színház¹⁵. A „playback” visszajátszást jelent, mely a jelenlévők, a „nézők” által elmesélt történet visszajátszására utal, nem a cselekmény időbeli történéseit jelenítve meg a színpadon, hanem a mesélő érzelmi állapotát, lehetséges mélyebb rétegeit tükrözi vissza. A playback színész nyitottságával, figyelmével, jelenlétével készül előadás előtt és a történet mesélésekor egyaránt. A megjelenítéshez csiszolja improvizációs készségét, az érzelmek kifejezéséhez testtartását, mozdulatait, hangját. Elsősorban ezeket és nem a beszédet használja majd a visszajátszáskor. A társakkal, a társulattal kialakítanak megjelenítési formákat, de nincs előre megírt, megbeszélte forgatókönyv, dramaturgia. A mesélő és a színészek között a játékmester teremt meg a kapcsolódást, ő vezeti a közös folyamatot.

¹⁵ <https://www.facebook.com/playbackszinhaz/?fref=ts>

Az előadásnak – ha a playback művészi része a hangsúlyos –, van egy forgatókönyve. Köszöntés, a színészek bemutatkozása, összehangolódás, érzelmek-hangulatok megjelenítése, ezáltal a visszajátszás mikéntjének megízlelése a nézők által, a jelenlévők egymással való beszélgetése, melyben „érnek” a történetek; s ezután kerül sor arra, hogy azok, akikben megérett a szándék, történetüket megosszák a jelenlévőkkel, és közösen megnézzék annak visszajátszását.

Ez a forma rituális elemeket idéz, a közösséghez tartozók tűz körüli mesélésének archetípusát. A közösség ősképe számomra a közös tudás, az egymás értése, elfogadása mellett egymás érzelmeinek, helyzetekben a másikat mozgó motívumok ismeretét is magában foglalja. Gondolataink végtelenül különbözhetnek, de érzelmeinkben, az életeményeink megélésének viharában, hullámaiban sokkal több hasonlóság van közöttünk. Gyakran tapasztalható a ráismerés: „én is éltem már meg ilyet”, akkor is, ha „csak” nézőként vagyunk jelen, és mesélőként nem lépünk be az alkotás folyamatába, a ráismerés érzelmi azonosulásával mégiscsak együtt érzőként, együtt vagyunk a folyamatban az előadás többi résztvevőjével. Ezt playback színházi élményeim során tapasztaltam meg. Ezen élményeim, tapasztalataim arra indítottak, hogy keressem a kapcsolódást évtizedes közösségekkel való munkám és a playback között.

PROGRAM

November 21.	18:00	Fesztivál megnyitó
	19:00	MU Színház: Ezüstlakodalom
November 22.	17:00	Drámainstruktor szak bemutatkozása
	19:00	Káva Kulturális Műhely: Lady Lear
November 23.	17:00	Filmvetítés: CasaBranca: ATLAS BUDAPEST (75p); ZIMMER FREI: FAMILY AFFAIR werkfilm (20p)
	19:00	KOMA: Te tudod, én élem
November 24.	17:00	A közösségi játékról - workshop a KOMA társulattal a közösségi színház alapjairól
	19:00	Mentőcsónak Egység – STEREO Akt: CÍM NÉLKÜL hajlék-kaland-játék (bemutató)
November 25.	19:00	Ivana Müller (HR/NL): We Are Still Watching
	20.30	Közönségtalálkozó és szakmai beszélgetés
November 26.	17:00	CasaBranca workshop bemutató: Trigger of Happiness
	19:00	Molnár Csaba - MU Színház – SÍN: CMMN SNS PRJCT (bemutató)

A közös alkotó folyamat és ez az „együttlét” élmény minden közösség számára fontos összetartó erő, legyen az lakóközösség vagy egy szakma művelésére elköteleződött emberek közössége. Közösségfejlesztőként ezt az erőt, hatást gyakran szándékozunk elérni. Bár a közös célok megtalálásáról, kijelöléséről beszélünk, ez azonban nem nélkülözheti az emberi, érzelmi összekapcsolódást sem.

Fejlesztőként egy lakóközösség, települési közösség egészének megszólítása, bevonása, aktivizálása a kitűzött szakmai célunk. Kistelepüléseken vagy a társadalmi középnél alacsonyabb státuszúakkal dolgozva gyakran tapasztaltam a verbalitás megosztó jellegét. „Aki beszél a mi nyelvünket” és „akinek nem erőssége a szó,” az gyakran nem talál

közös felületet. Ha valóban cél a teljes közösség elérése, akkor érdemes lehet vizsgálni olyan eszközök megismerését, használatát, folyamatba illesztését is, melyek közös „nyelvet” teremtenek, olyan nyelvet, mely nem, vagy nem csak szavakból áll.

A közösségi hatás mellett a mesélés, a bennünk gomolygó érzések és gondolatok megfogalmazása, kimondása, a visszajátszás során önmagunkkal való szembesülés sok-sok irányban hozhat változást. Lehet tisztázó, megértést segítő, egyértelműsítő, nyugvó pontot jelentő, megerősítő és így tovább. Egyéni életutunkat segítő, és az önmagunkkal való harmónia felé vezető út ez.

dreidrea29@gmail.com

